

), uuel kujul taastati **Tartu NAK** (Noorte Autorite andis, 1997), organisatsioon, mis varem oli Kirjanike lu alluvuses ja mille tegevus oli soiku jäänud. Rühmi is Tallinnaski, neist olulisemad **TNT** (Tallinna Noorte Tegijad, 1998) ja **Õigem Valem** (1998). Uue aastatuhande alguses muutus aktiivsemaks ka noorte venekeelsete õrite tegevus Eestis, Tartus loodi kakskeelne kirjandusmitus **Tuulelohe** (Воздушный Змей, 2003). Aastatuhande vahetusel võib ühe peamise tendentsina märgata, kuidas asjase kirjandusliku pöörde radikaalsemaid, musi püüti sobitada traditsiooniliste arusaamadega. uuressõnise selgemini esile kaks lisajoont: kirjandusmuutus ühiskonnakriitilisemaks ja sagesid katsetused tada kirjandust ja kaasaegset tehnoloogiat.

õnd koguteose „Ühelsavägine“ esitlusel 1997. aastal

Tartu NAK

KTE JA VÄITEID

atel 1986–1995 toimus suur rang Eesti ühiskonnas ja auris.

taasiseseisvus 1991. aastal. es 1986. aastast toimus kiruses murrang, mille tuleena suurenes dünaamilisus ängulisus, esiplaanile tõusid ernistlikud ja postmodernid tendentsid.

ri kirjanikke ühendavatest naded on viimastel aastanetel tähtsamad Hirohall.

LISALUGEMIST

Epp Annus, Luule Epner, Ants Järv jt: Eesti kirjanduslugu. Tallinn: Koolibri, 2001

Tiit Hennoste. Kaanonist lahti.

Rmt: Eurooplaseks saamine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2003 (= Looming 2000, nr 2)

Kajar Pruul. Etnosümbolism ja etnofuturism. Teese revolutsiooniga kirjandusest. Vikerkaar 1995, nr 12

Mart Velsker. Kaks lainet. Looming

LUULE

Murranguaastate luule

Murranguaastate luule ei vastanudki ehk kõiges laulva revolutsiooni ootustele: hoog suurenes, aga näiteks rahvuspatriootlikke luuletusi kirjutati vähe ja rahvuslikku identiteeti suhtuti mänglevalt. Murrang luules sõltus küll ühis-konnast, kuid selle murrangu käigus tegeldi eelkõige keeleliste ja kirjanduslike otsingutega, milles olid teenäitajaks sellised lääne kirjandusvoolud nagu **dadaism**, **surrealism**, **futurism**, **ekspressionism**, **biitluule** jm. Ka eesti luuleloost tõusid huviorbiiti just kummalisemad kirjanikud (Uku Masing, Ilmar Laaban jt).

Rahvuskirjanduse seisukohast oli sel ajal oluline kodumaise luule kokusaamine pagulasluulega. Pagulaste vanemast generatsioonist jõudsid iseseisvusajal Eesti kultuurielus kaasa lüüa Kalju Lepik ja Ilmar Laaban. Kõige järjekindlamalt alustas väliseesti luuletajatest koostööd kodumaaga Iona Laaman.

Uued suunad noores luules hakkasid endast märku andma umbkaudu 1986. aastal. Kajar Pruul on tõdenud: „*Tung senisest luulekäsitusest eemale on nii suur, et sööstetakse kõigile piiridele: muudetakse korraga käsitavaks nii rüüajoon luule ja mitteluuale kui ka ühe luuletuse ja teise luuletuse vahel.*” Väga palju kasutati vööraid tekste: tsiteeriti, töödeldi, kirjutati paroodiaid. Segunesid kõrge ja madal stiil. Seega lisandus kõrgesse poeesiasse massikultuuri võtteid. **Keel muutus mitmekesisemaks:** kirjakeele kõrvale ilmus rohkem murret, slängi ja vööraid keeli. Sageli kasutati just keele äärmuslikke võimalusi. Luules oli rohkem **koomikat**, **ironiat**, **keelemänge**.

Konkreetsetest vooludest olid murranguaegadel esiplaanil kolim: laululine-venmalvärslik luule, modernismi edasiarendused postmodernistlikus vaimus ja ka uusromantiline

Laululine luule

Laululine suund, mis kasutab eriti uema rahvalaulu vormi, oli varemgi olemas. Muutusi tõi kaasa just see osa luulest, mis oli 1980. aastate alguses surutud põranda alla ja mis kümnendi teisel poolel sealt välja tuli. Selles kasutati rohkest paroodilist mängu ja slängi ega kohkunud tagasi roppustegi ees. Ka on *underground*-luuletajad sageli radikaalse ühiskondliku hoiakuga. Niisuguse luule üheks väljapaistvamaks autoriks tõusis **Priidu Beier**, kes oli üksikuid töid avaldanud juba 1970. aastatel, kuid esikkoguni jõudis alles 1986. aastal. Beier arendas laulustiili edasi kõnekeelses ja koomilises suunas. Teravamalt paroodiline (tendentsina ka ropem) osa Beieri loomingust on kirjutatud **Matti Mõguči** nimemärgi all, mis õigupoolest ühendab kaht inimest – Beierit tekstide autorina ja Matti Miliust tekstide füüsilise esindajana. Mõguči luule levis 1980. aastatel käsikirjadena, hiljem on neist raamatuks saanud näiteks „Mina – Eiffeli torn“ (1999).

Matti Mõguči

Ma ei nahu raamidesse

ma ei nahu raamidesse minuvalu on mu vastus
 korvalikku kodasse vihkamine luuletus
 eesti kirjanike pikka mulle tundmata jäänd teie
 pikka halli rodusse alandlikkus kuulekus
 minu synnitas suurvalu minu tee on orkiline
 kogu vihkamise jõud olla alandatu hääl
 mulle tundmata on teie rahvas kellel kohta ette
 värsi elegantne sõud pole nähtud ilma pääl

Bändide laulutekstide kirjutamisest kasvas omaette nähtusena välja eesti **punkluule**. Huvitaval kombel tekkis just punkluulel 1980. aastate lõpus seoseid rahvusliku vastupanuliikumisega. Nii leidub punkluules isegi rahvusromantilise kallakuga töid, näiteks **Merca (Merle Jäägeri)** loomingus. Esiplaanile tõusis aga siiski muu: ühiskondlikult terav „prügikastiluu“, seksuaalne temaatika jms. Eestikeelse loomingu kõrval on Merca kirjutanud ka setu-keelseid luuletusi, näiteks on ta ansambliga „Lõkõriq“ teinud esimese setukeelse räpplaulu.

Punkliikumise tegelastest kogusid Eestis kuulsust ka ansambli Vennaskond juht **Tõnu Trubetsky** ja pikka aega ansambli J.M.K.F. eesotsas tegutsenud Villu Tamme.

Matti Mõguči nimemärk ühendab kaht inimest – Priidu Beierit ja Matti Miliust

Tõnu Trubetsky

Anarhia

Puhkeb koit ja
 kustub eha
 Sina midagi ei pea
 Siis sa oskad vahet teha
 Mis on halb ja
 Mis on hea

See on sinu
 Õigusteadus
 Mis on sinu vere sees
 Sina oled ainus seadus
 Iseenda
 Peremees

Need kes heidu
 Vad sind alla
 Keelevad ja hõsitavad
 Lõpuks oma keisud alla
 Neelavad ja
 Väsitavad

Modernistlik luule

Modernistlikus ja postmodernistlikus luules ei ole sotsiaalne vaatepunkt mitte alati tähtis, kuid see pole ka välistatud. 1980. aastate debütantidest paistis näiteks iroonilise ühiskonnakriitikaga silma **Kalev Kesküla**, kelle üks tuntumaid luulekogusid „Vabariigi laulud“ (1998) moodustab tervikliku tsükli, mis kirjeldab Eesti Vabariigi elu ja tegevust Kesküla kasutab väga palju tsitaate, eelistatult eesti kirjandusklassikast. Ühiskonnakriitiline vaatenurk süvenes ka **Karl Martin Sinijärvel**, kelle luulekogudest leiab iseenesest palju muudki, alates armastusluulest ja lõpetades võljalnaldeningradikaalsete eksperimentidega. Sinijärve keelekasutus on väga eripärane, sest moodustab ainulaadse segu mitmest näiliselt vastandlikust kihist – keeleuudenduse võtetest, mänglevast kõnekeelest, ajalehestilist, näiliselt tähenduseta häälsustest. Sinijärve debüütikogu ilmus uues luulekassetis 1989. aastal (sealsamas ilmus ka Trubetsky kogu), mil taolisi kassette hakati taas välja andma. Umbes samal ajal mõtles Sinijärv välja sõna „etnofuturism“. Selle mõistega seotatakse tavaliselt rühmituse Hirohall autoreid, kuigi avaramas tähenduses oleks võimalik rääkida ka teiste kirjanike seostest etnofuturismiga, võetagu siis näiteks pärimusliku materjali töötlusel Krulli luules või setu identiteedi taasavastamine Merca loomingus.

Kirjandusuudenduse laineharjal, 1991. aastal (1990. aasta luulekassetis), ilmus **Triin Soometsa** esikkogu. Oma järgmistes raamatutes „Randmes unejalu“ ja „Janu masinas“ (mõlemad 1994) jõudis ta stiilini, mis teeb ta loomingu selgelt äratuntavaks. Soometsa luules on palju isiklikku, hämaraid tunde ja seksuaalsust. See kõik ei tähenda ometi mõistuse kontrolli puudumist, tal – nagu paljudel teistelgi

Teist järjepidevuse võimalust esindab näiteks kunstnik ja luuletaja **Indrek Hirv**, kes kirjutab rangevormilist sümbolistliku kallakuga luulet. Ta alustas Beierit meenutavas stiilis, kuid loobus siis sellest. Huvitavaid seoseid tekkis madala ja kõrge stiili vahel Hirve luules 1980. aastate lõpul, 1990. aastatel ta keelekasutus ühtlustus. Hirv on tuntuks saanud just oma armastusluuletustega.

ma võppun unes suudeldes su nime –
hull kullake sa jood kui vett mu und
öö on mu hing – niisama pilkalt pime –
süäl sinu silmad valgustavad lund
su kurbust reedab arm mu unenäol –
see koondab kogu valu enne koitu
ning haihtub lahvataedes tuleloitu –
saad selle päranduseks suitsu näol
ning – nagu marjakobarast saab vein –
saab minust mürk su soojas siniveres
me kummalises surmas laulab lein –
sest viisist murenevad rahnud meres

Eesti luule aastatuhande vahetusel

Alates 1990. aastate teisest poolest on jätkunud ühelt poolt need suunad, mis äsjase kirjandusmurrangu käigus esile olid kerkinud. Teisalt otsitakse ühendusi vanema kirjandusega. See tähendab, et luules on taas veidi vähem äärmuslikke eksperimente ja nii mõnigi murranguaegade debütant (Hasso Krull, Triin Soomets jt) on rahunenud.

Kirjanduslikud rühmad on leidnud oma näo, kuigi igal pool ja alati esineb ka erandeid ja individuaalseid otsinguid. Üldine tendents osutab, et Tartu NAKi autorid (osalt ka TNT) on jätkanud rohkem Beieri ja punkluule laululähedast stiili, samal ajal kui Erakkonna (osalt ka Õigema Valema) liikmed on viijelnud n-ö kirjalikumat luulet.

Contra (Margus Konnula, s 1974) on Tartu NAKist väljakaasvanud sõnameistritest üks tuntumaid ja olnud eeskujuks paljudele teistele. Ta hakkas luulekogusid avaldama 1995. aastal ja sai paar aastat hiljem väga populaarseks esinejaks kirjandusüritustel ja meediakanalites. Contra edu üks saladusi on vahetu ja naljakas esinemisviis, aga ka see, et ta on suutnud ühendada suulise rahvaluule ja kirjaliku kirjandustraditsiooni. Contra kasutab sageli (kuigi mitte alati) raiuvat rütmi ja päevakajalisi teemasid. On väidetud sedagi, et Contra mõjub pigem tekstide hulga kui taseme- ja kiire kirjutaja ta tõepoolest on ning „madalaid” jooni

Indrek Hirv

Triin Soomets. Foto Sven Tujaste

Oo Jumalanna, luba mul ka kiristada
katkisi purdeid, ööd, vampiire ja jumalanna
Ja taas kui äratab mu päikse piitsaplaks
teistsugust muusat mängi, armus,
saa lihsamaks ja paremaks,
jää ilusaks ka Julmas.

Ei tehastes, ei tellinguil end peida ideaal.
Mu muusa lontis sakki eal ei kannal.
Püü vahel töö ja näivuse on must meridiaan,
kus leebelt jalgu kõlgutab Julmuse Jumalanna.
Ta lumivalgeks liiliaks võib pimendused liita,
ta kiristike yle laotab rohelsi loore.

On iseloomulik, et 1990. aastatel tõusis esile mitmeid naisluuletajaid, kes muutisid arusaamu sellest, mida võiks luules tähendada omadussõna „naiselik” – kindlasti ei tähenda see enam lillekestest ja linnukestest küllastatud stiili, mida harastati 19. sajandi lõpus. Soometsa kõrval oli selles muutuses eriti märgatav **Kirsti Oidekivi** ja **Elo Viidingu** osa.

Traditsioonilisemas luules on neid arusaamu muutnud näiteks **Kauksi Ülle** (Ülle Kahusk). Õigupoolest esindab ta omapärist sulamit vana- ja uueaegsest mõtlemis- ja kirjutamisviisist ning just sellise vana ja uue ühendajana on ta olnud ka üks peamisi etnofuturismi tutvustajaid. Kauksi Ülle on jätkanud kirjanduse traditsioone rahvaluule maailmapildile toetudes. Ta on võrukeelne luuletaja ja tänu temale on muutunud kogu võru kirjandus.

TALINAST TARTU BUSSIH

vahõpidämädäq vidisäs ja ma vaimusilmähki näe
telefonnõ sämhvoni pindsaaklipsläisi säih
vai sõaväekapell singõ säli siinsaapide
elüüst marsehesini kaapkübaridega setosurrõ
üfodo maandumisest tuustepi aigu uhtõlt
marsini käega rehksävät
kui Sina mullõ helistät ja kundsaga plaksavat
kuuldaq kõrras saa Nigutaq Ollit meeleh oll
tsilk tsilk tsilgakõist nigutaq tii mullõ opass
seto viisi niutaq mi viil tandsi

näiteks on ta asunud tegelema nõudlikumate keelemängudega. Contra on pärit Lõuna-Eestist Urvastest ja kirjutanud ka võrkeelset luulet, kuigi suurem osa tema loomingust on siiski kirjakeelne. Võrkeelset luuletusi leidub eriti raamatus (ja sellega koos ilmunud CD-l) „Viie pääle” (2005), kus lisaks Contrale esinevad ka Aapo Ilves, Jan Rahman, Olavi Ruitlane ja Pulga Jaan.

Lahutamatud asjad

*eesti muld ja eesti süda
verivorst ja pohlamoo
kas sa'i teadnudki veel seda
mõned asjad kätivad koos*

*bon jovi ja always side
mis neid suudaks lahuta
õiguseta poleks töde
ega sõda rahutu*

Rühmitusse TNT kuulunud noortest autoritest on luuletajana olnud kõige silmapaistvam **Jürgen Rooste**. Ka TNT seltskonnas on kirjutatud contralikke salme, kuid Rooste on peamiselt harrastanud vabavärssi, mida ühelt poolt iseloomustab isiklike (mõnelgi puhul veidi kurblike) hingeisundi peegeldus, teiselt poolt aga ühiskondlik vaatepunkt. Üheks 1990. aastate lõpu uueks jooneks ongi just vabavärssilise ühiskonnakriitilise luule levik, Roostest ehk veel iseloomulikult on seda esindanud 1980. aastate teise poole debütandid Kalev Kesküla ja Karl Martin Sinijärv.

Mõnevõrra teistsugust luulet on ilmunud Erakkonna silmapaistvamatelt autoritelt. **Kristiina Ehin** on selles seltskonnas kõige lüürilisem, kuid tundeväljendusliku põhilaiidi kõrval on ta kirjutanud ka mängulist luulet.

*sel aastavahetusel Tallinn-Moskva rongis
ma rüüpan kohvi tassist Jenuuepa
ja vaatan kuidas aknaklaasi taga
vaob kõrvalrööbastele cuezonad*

*„Su käed on proletaarselt karedad” –
nii sosistas mu kallim üle laua
ja nõnda tihenevas lumesajus
üksteise silmi vaatamine kaua*

*neis silmis tuhamägedele üles
sis läkime na canax me kamamca
ja hanges sigavas kui rauges hoog
ta küsis minult: „Ejdetub uenoamca?”*

*kuid „C noevam zodom!” soovis raadiost Jeltsin
rong slaavi õesse kihutas kui kelk
ja hetkeks ühe raudtee-äärse baba*

Lauri Sommer on teelenud põhjalikult Uku Masingu loominguga, sealt saadud mõjutused ja uuema ajajärgu kontrakultuuri jooned on ta suutnud liita isikupäraseks müstilise kallakuga tervikuks. Sommer on esinenud ka muusikuna varjunime Kago all. Tõlgendajana ehk kõige teadlikum erakkondlane on kirjandusuurija **Aare Piltv**, kelle vabavärssilises luuleloomingus leidub looduskirjeldusi, filosoofilisust ning ka keelalise tegevuse peegeldusi.

Kalju Kruusa (Jaanus Valk, s 1973) luules kohtab samuti loodusliku ja kunstliku pooluse huvitavaid ühendusi. Tema esikkogu „Meeleolu” (1999) räägibki peamiselt loodusest, kogeb ja aistib lähemat ümbrust. Samal ajal on näha, et Kruusa lähtub mingitest poeetilistest tavadest ja looduspeegeldustega samal ajal tegeleb ka just nende tavade peegeldamisega. Selles on iroonilist mängu, mis ei muutu aga öieti kuskil pealetükkivaks naljategemiseks.

*Kahvatage ahastusest,
luodetuule tavaluud
pühkünd plassi puhataks ka
libitilkindudest.*

*Taimedel on yiel
oma kroonitavad pääd,
elulynga toores tai,
peiuulle kogelmogel.*

*Elalyhga doores dai,
beutilille gogelmogell
Sügis loodusele
kargamas on kraesse.*

Mängu on ka Kruusa omapärase ortograafias. Näiteks kasutab ta õ-tähe asemel y-tähte, mis mõjub alguses üsna ootamatult, seda enam, et noores luules on y olnud kasutusel ü asemel. Kruusa „Meeleolu” registreerib meelolusid üldjoontes inimtühja maastiku taustal. Nii see ei jää – pärast esikkogu on Kruusalt ilmunud ka inimkesksemat luulet ja veidi lihtsama ülesehitusega vabavärssi. Osalt võib seda muutust märgata tema teises luulekogus „Treffamisi” (2004).

Kruusa kuulub korraga kahte rühmitusse – Erakkonda ja Öigemasse Valemisse. Viimases on vaid neli liiget, Kalju Kruusa kõrval paistab seal veel silma **Jan Kaus**, kes on avaldanud värssse, aga ka huvitavaid proosatekste.

Väljapool rühmitusi debüteerijatest on aastatuhande va-

Kalju Kruusa

Lauri Sommer, Melhis Hentsaar,

Kristiina Ehin ja Contra 1998. aastal

Foto Aare Piltv

Seos tekib kergemini ka seetõttu, et mõlemad autorid panevad rõhku raamatute välimusele. Künnap on tuntud raamatukujundaja, tema luulekogud „Ja sisalikud vastasid (kolmes kirjas)” (2003) ning „Kõige Ilusam Sõda” (2004) on head näited sõnakunsti ja kujutava kunsti eksperimentaalset koostööd, millest täienisti saab osa aga üksnes raamatut käes hoides.

Õige Eestlane Tahaks

Õige eestlane tahaks, laup vastu palkseina, sammalt määluda, mustikavarred mõlemas kõrvas, suitsulestanahkkesd pükksid, jalgevahelt soominas, tagakambriis kätõpeied, südamekambris mõõdukas kramp, nurgas nurganaine, nurgas, mõistate, nurgeline nurganaine, põsesarnad täis põlevat päikkest, tederähne, tähti, tähti!

Õige eestlane tahaks, vanaisa kontidest

käekell kurvasel randmel, seista Saaremaa kadakate keskel, vaadata, kuidas Rootsi lennuk madalal, äikesarvasel lennul, dollaripakke ta põllule kültub, vererõhkuhahn kõrvus, sekka noote Tuljakust ja Nokia poliifooniast, aga kogu aeg koosolek, koosolek, kogu aeg tähtis, tähtis!

Õige eestlane tahaks – just, eelkõige ta lihtsalt ja selgelt, kogu aeg tahaks, tahaks ja tahaks (tähtis, tähtis ja tähti, tähti)!

FAKTE JA VÄITEID

Kaasaegset eesti luulet:

- 1992 Doris Kareva „Maailma asemel”
- 1993 Hasso Krull „Luuletused 1987–1991”
- 1995 Jaan Kaplinski „Mitu suve ja kevadet”
- 1996 Sven Kivisildnik „Nagu härjale punane kärbeseen”
- 1998 Kalev Kesküla „Vabariigi laulud”
- 1999 Kalju Kruusa „Meeleolu”
- 2000 Triin Soomets „Soon”
- 2000 „Varjatud ilus haigus” [uuema luule antoloogia] (koostanud Kajar Pruul)
- 2001 Contra „Suusamütsi tutt”
- 2002 Doris Kareva „Mandragora”
- 2002 Karl Martin Sinijärvi „Artutart & 39”
- 2003 Elo Viiding „Teatud erandid”
- 2003 Asko Künnap „Ja sisalikud vastasid (kolmes kirjas)”
- 2004 Hasso Krull „Meeter ja Demeeter”
- 2004 Ene Mihkelson „Uroboros”

LISALUGEMIST

Varjatud ilus haigus: vaik sajan dilõpu eesti luuletajaid / koos tanud Kajar Pruul. Tartu: Eesti Kirjandusliku Seltsi, 2000

Jaanus Adamson. Freudiga Soometsas: nauding ja hävitamine. Rmt: Läbirääkimised. [Tartu] Veljesto [Kirjastus], 2004 (koostanud Kajar Pruul, 1995, nr 8)

Mart Velsker. Varemmed, tasandikud, püramiidid. Uldiang eesti nüüdisluules. Vikerkaar 1996, nr 1

Mart Velsker. Restaureeritud. Vikerkaar 1998, nr 1–2

Stop,

lõige, läks!

New York, Greenwich Village, juuni 2004
 Auditooriumi seinale on haimar Mihhiko Luusimik maaldanud freskoed Lantini ja Stalinga. Luusimik pausib. Püramiidid, tähtid, püramiidid. Osmooski püramiidid aknaid endiselt hõlksuhterid ja püramiidid ja hõlksuhterid. Püramiidid Andy Warholi püramiidid.

"Kas te olete valinud

Murrangegade loomingu torkavad silma Kivisildniku pikad tekstisarjad, millest osa töötleb teiste kirjanike (Juhan Liivi, Marie Underi, Friedebert Tuglase jt) tekste. Töölusi iseloomustab süsteemsus, võib tekkida tunne, nagu töötaks mingi nimetu masin, mis haarab järjest toormaterjali ja annab välja uut toodangut. Hiljem on masinlik printsiip Kivisildniku loomingu vähenenud, kuid „töö võõra tekstiga” on jäänud siiski oluliseks. Näiteks on ta avaldanud raamatu „Rahvusepos Kalevipoeg ehk Armastus” (2003), mille pealkiri kõneleb ise enda eest. Kivisildnik kirjutab luulet, kus (sageli tuntud) tähed, sõnad ja fraasid saavad kokku uuel viisil ja tekitavad üllatavaid seoseid ning koomilisi nihkeid.

marat *Mõlten*
on väga *Aimult*
vale *Rahast*
dressipükste nimi *Aimult*
õige on *Tööst*

„Keelt uuriva” lähenemisviisi tõttu saab Kivisildniku luulet seostada näiteks Hasso Krulli loomingu. Hoolimata vastakatest arvamustest, mida Kivisildniku toodang on tekitanud, peab aktspteerima tema enesekuulutus: „*ainsa ravivere / atleetvõimlejana / kes on käinud / õmblusklassis / olen ma / küllalt terane.*”

FAKTE JA VÄITEID

Kivisildnik on oma loomingu töödelnud, tsiteerinud ja parafraseerinud palju võbraid tekste. Kivisildnik on olnud skandaalne kirjanik.

Nii otseses kui ka kaudses mõttes on kõige kaalukam Kivisildniku luuleraamat „Nagu härjale punane kärbseseen” (1996).

LISALUGEMIST

Hasso Krull. Iseenda värske õhu käes. Kivisildniku masinad ja kristallid. Rmt: Millimallikas. [Tallinn]: Vagabund, 2000 (= Vikerkkaar 1997, nr 1–2)

Aare Pliiv. Kivisildniku „Liivased” kirjandusdiskursuse sündmusena. Rmt: Sündmus. Koht. Tallinn: Uneri ja Tuglase Kirjanduskeskus, 2002

Kajar Pruul. Kivisildniku „Leksikon” kui kunstiteos. Rmt: Traditsioon & pluralism / koostaja Marin Laak. Tallinn: Tuum, 1998 (= Vikerkkaar 1006 nr 7)

Siiski Ülle ja Sven Kivisildnik.
 Foto Eesti Kirjandusmuuseum

Foto Eesti Kirjandusmuuseum

SVEN KIVISILDNIK

(s 1964)

Kivisildnik on autor, kes on väga palju tähelepanu pööranud oma imagole ning hoolitsenud selle eest, et tal oleks parajalt jube kuulsus. Tema skandaalsemaid tekste „Eesti Nõukogude Kirjanike Liit – 1981. aasta seisuga, olulist” ilmus esmakordselt publiku ette 1996. aastal Internetis. Harjumatud avaldamisvõtteid on Kivisildnik kasutanud kirjanduslikult olulisemategi teoste puhul: näiteks ilmus tema esikkkogu „Märg Viktor” (1990) korraga nelja erineva pealkirja all. Suuremat osa Kivisildniku varasemast loominguist sisaldab köide „**Nagu härjale punane kärbseseen**” (1996), mis pretendeerib eesti kõigi aegade mahukama uudiskogu tiitlile (kogutud luuletuste kogusid on ilmunud siiski suu-

www.kirjandusmuuseum.ee

Elu

/A. Adsoni juubeli puhul/

Keemilisest puhastusest toodi
männid.

Kirjaniik suri...

5. jaanuaril 1977. Rootsis.

Sigaret on hakanud väikelt kustuma
ja naisel on silm sinine.

Marie Under armastab mind...

Mu ananassi- või mandariini-

värvilist tuba,
kööki...

Kohvimasina, habemeajaja surinat.

Panin tee termosesse,

mille külje peal võis näha mände,

Hinna töö, nii peen,

et habe läheb põlema

Hasso Krulli luulekogu „Jazz“ aastast 1998

HASSO KRULL

(s 1964)

Krulli igas luulekogus on stiil rohkemal või vähemal määral teisenenud – niisii kuulub pidev muutumine ta loomingu juurde. Max Harnooni varjumine all ilmunud debüüt-kogus „Mustvalge“ (1986) on ka klassikalisi jooni, kuid need on nii kummalised, et raamatut pole võimalik tõsiselt lugeda. Krulli kolmas luulekogu „Luuletused 1987–1991“ (1993) sai murranguaja kirjanduse üheks kõige olulisemaks teoseks. See sisaldab vabavärssi, mis oleks nagu kokku lapitud kildudest ja tsitaatidest. Esmapilgul ei tundu tekstidel olevat tavamõttes ühtset eesmärki ega teematki ja ka koostilised taotlused pole nii selged. Võimalik seletus on ehk

1996. aastal oli Krull üks esimesi, kes kirjutas Eesti keeles hüpertekstuaalset luulet, tema tolleaegne töö „Trepp“ on olnud kättesaadav võrguaadressil <http://www.eki.ee/kodud/krull/>. „Trepi“ puhul oli uudne linkimisprintsiiibi kasutamine, kuid ometi ei maksa unustada, et tegemist on kirjanduse ja mitte arvutimänguga. Luulekogu „Kornukoopia“ (2001) viib Krulli lähemale traditsioonilisele stiilile. Selles kogus siiski teistmoodi kui 1980. aastatel: raamat sisaldab kirjeldavat vabavärssi, milles autor vaatleb väga tähelepanelikult oma lähemat ümbrust. Ümbritseva kirjeldamise kõrval sisaldab luule ka filosoofilisi tähelepanekuid ning jätkuvat huvi keele väljendusvõimaluste vastu. Uue sajandi alguses on Krull süvenenud folkloorse ja mütoloogilise maailma. Selle tulemusena on tal valminud eepos „Meeter ja Demeeter“ (2004), mis – nagu kunstteosed tavaliselt ikka – kasutab suures ulatuses pärimuslikku materjali. Eepose suuline versioon tehti pärast raamatu ilmumist kättesaadavaks võrguaadressil <http://www.metsas.ee/>.

FAKTE JA VÄITEID

Hasso Krull esimeses kogus pseudonüümi Max Harnooni all.

Krull on kasutanud erinevaid stiile, kuid teda on alati iseloomustanud eksperimenteeriv hoiak.

Krulli eksperimenteerivamaid ja mõjukamaid kogusid on „Luuletused 1987–1991“ (1993).

Muuhulgas on sellele kroonile

LISALUGEMIST

Jan Kaus. Küllusetekst, teksti küllus. Looming 2001, nr 7

Kadri Tüür. Küllus ja prügi. Keel ja Kirjandus 2002, nr 7

Mart Velsker. Raamat valgustaja-telt. Looming 1998, nr 3

Tõnu Õnnepalu. Keha – hüüdjä hää! diskursiivses kõrves? Vikerraar 1993, nr 1

Modernistlikkuse rõhutamine tähendab ühtlasi seda, et ühiskonna ja inimpsühholoogia kõrval saab luule peegeldusobjektiks sageli ka inimese keeleline tegevus üldse, sealhulgas kirjandusega tegelemine.

Korrektne luule

üsisisestest kogemustest
patsifistlik
humanistlik
güneholoogiline (tugineb naise kogemusele,
muudab emaduse huvitavaks)
masohhistlik, üleolev,
taanduv, igatsev, tühja järele,
kättesaamatu, kujundriikas, hea,
manitsev, teist poske pöörav,
mida veel?
võitlusetu, ängitu, teadlik sõna ja sümboolse
maailma
naeruväärsusest, varuks teine tee,
mööduvundlik dekoratiivkosmeetika –
see pealispind kujunditiipne

mida tõesti kuulatakse, ümarail, kokkusuritud
huulil
näol parema elu vari
Skandinaavia raamatuklubides
mida tõlgitakse, kirjastatakse, auhinnatakse
mille ees halvad kirjutajad
intellektuaalselt rebestatud
taganevad oma traumade
talumatusse
suure teadmatuse
teatud erandisse

ELO VIIDING

(s 1974)

Kivisildnikust ja Krullist veidi nooremaid kirjanikke hakkas kirjandusse tulema 1980. ja 1990. aastate vahetusel, üks noorimaid oli sel ajal Elo Viiding, kes astus avalikkuse ette koguga „Telg” (1990. aasta luulekassetis). Esimeses kolmes luulekogus on ta kasutanud pseudonüümi **Elo Vee**, millest hiljem on loobunud. Elo Viidingu silmapaistvamaid kogusid on „**Teatud erandid**” (2003), kus ta muuhulgas peegeldab traumaatilise tunde kaudu suhteid isaga.

Elo Viidingu luules on isikliku lähenemisi viisi kõrval ka tugev sotsiaalne vaatepunkt – see pool tema loomingust on reeglina kriitiline ja terav, selles on soovimatust leppida jätkade ühiskondlike raamidega. Vastandudes ühiskondlikule võltsmoraalile, on ta kõnelnud loomulikkuse ja siiruse nimel, neis seisukohavõttudes on olnud mõnikord taustaks feministlikud vaated.

Nii isiklik kui ka sotsiaalne vaatepunkt põimuvad kahes peamises laadis, mida Viiding kasutab: ühelt poolt on ta jätkanud uusromantilist luulet, teisalt aga kirjutanud eksperimenteerivaid modernistlikke tekste, mis enamasti on vabavärsilised. Viimane on muutunud Viidingu uuemas luules

Iseloomulik on Viidingu luuletustele see, et ümbritsev maailm võib tekitada korraga väga vastandlikke tundeid: nii tõmmet enda poole kui ka tõuget eemale. Viidingul esineb algukest peale mängu luuletuses leiduva „minaga” – identiteedimänge, varjunimede vahetamist, eneseirooniat jne.

FAKTE JA VÄITEID

LISALUGEMIST

**Elo Viiding kasutas oma esimes-
tes raamatutes pseudonüümi
Elo Vee.**

Jan Kaus. Üks hääl. Vikerkaar 2004,
nr 9

**Elo Viidingu luule on intellek-
tuaalselt terav ning tihti irooni-
line. Tema loomingus põimuvad
ühiskonnakriitika, isiklikud tee-
mad, keeleline eksperimentaal-
sus ja mängud „minaga”.**

Hasso Krull. Võimatu tahe ja mo-
raalne imperatiiv. Vikerkaar 2002,
nr 7

Mart Velsker. Vee kolm olekut.
Vikerkaar 1996, nr 5–6

**Elo Viidingu üks olulisemaid
luulekogusid on „Teatud eran-
did” (2003).**

